

เทคโนโลยี สิทธิ และกฎหมาย: ฉากทัศน์ใหม่ของตำรวจไทย Technology, Rights, and Law: A New Paradigm for Thai Police

พ.ต.อ.ชัยบัญชา กองทอง

ผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรป่าต๋อง จังหวัดยโสธร

Pol. Col. Chaibuncha Kongthong

Superintendent, Pa Tio Provincial Police Station, Yasothon Province

e-mail: tit.see@hotmail.com

บทคัดย่อ

ในโลกยุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ส่งผลกระทบต่อทุกมิติของสังคม รวมถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจไทย เทคโนโลยีดิจิทัลไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสืบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน และรักษาความสงบเรียบร้อย หากแต่ยังนำมาซึ่งคำถามสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของประชาชน และบทบาทของกฎหมายในการถ่วงดุลระหว่าง “อำนาจรัฐ” กับ “เสรีภาพส่วนบุคคล” การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น กล้องวงจรปิดอัจฉริยะ ระบบการรู้จำใบหน้า (facial recognition) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data analytics) เข้ามาใช้ในการกระบวนการตำรวจ ถือเป็นพัฒนาการเชิงโครงสร้างที่ส่งเสริมการรักษากฎหมายให้มีประสิทธิภาพและแม่นยำยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้จำเป็นต้องดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายที่ชัดเจนและจริยธรรมที่รัดกุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิดโดยปราศจากเหตุอันควร

ปัญหาสำคัญในปัจจุบันคือ กฎหมายไทยหลายฉบับยังไม่มีบทบัญญัติที่เพียงพอรองรับสถานการณ์ใหม่ อาทิ การเก็บ รวบรวม และประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลโดยเจ้าหน้าที่รัฐ การใช้ AI ในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ และความโปร่งใสในการตรวจสอบการใช้อำนาจของตำรวจ ในบริบทนี้ จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำกรอบกฎหมายเฉพาะสำหรับการใช้เทคโนโลยีในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งควรครอบคลุมถึงหลักการความยินยอม การใช้ข้อมูลอย่างจำกัด การตรวจสอบโดยอิสระ และการมีส่วนร่วมของประชาชน บทความนี้จึงเสนอให้ประเทศไทยกำหนดแนวนโยบายและกรอบจริยธรรมสำหรับตำรวจในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยมีหลักการสำคัญคือ ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความเคารพในสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เทคโนโลยีไม่เพียงเป็นเพียงเครื่องมือของอำนาจ หากแต่เป็นพลังแห่งความยุติธรรมที่ประชาชนเชื่อมั่นและไว้วางใจ

คำสำคัญ: การสืบสวนยุคใหม่, ความยุติธรรมดิจิทัล, สิทธิส่วนบุคคล,

Abstract

In the digital age, technological advancements have profoundly impacted all aspects of society, including law enforcement practices in Thailand. Digital technology not only enhances the efficiency of investigation, evidence collection, and public order maintenance, but also raises critical questions concerning civil rights and the role of law in balancing state authority with individual freedom. The integration of advanced tools such as intelligent surveillance cameras, facial recognition systems, artificial intelligence (AI), and big data analytics into policing operations represents a structural transformation that strengthens law enforcement precision and responsiveness. However, these technologies must be deployed within a clear legal framework and grounded in ethical principles, especially concerning the protection of personal data and privacy rights.

One of the major issues facing Thai policing today is the inadequacy of existing legal provisions in addressing the challenges posed by new technologies. Current laws lack comprehensive regulations regarding the collection, processing, and use of personal data by state authorities, the role of AI in decision-making affecting individual rights, and transparency in the exercise of police powers. In this context, it is imperative to develop a specific legal framework for the use of digital technologies in law enforcement—one that ensures informed consent, data minimization, independent oversight, and public participation. This article advocates for a systematic establishment of legal and ethical guidelines for policing in the digital era. Core principles should include transparency, accountability, and a firm commitment to human rights. In doing so, technology will not merely serve as an instrument of state power, but as a force for justice in which the public can place its trust and confidence.

Keywords: modern investigation, digital justice, personal rights,

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้ส่งผลกระทบต่อกลไกและบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจในทุกประเทศ รวมถึงประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การรู้จำใบหน้า (facial recognition), การสอดส่องผ่านกล้องอัจฉริยะ (smart surveillance), และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data analytics)

ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกิจด้านการสืบสวน การควบคุม การตรวจจับ และการรักษาความสงบเรียบร้อยของตำรวจ (Adensamer & Klausner, 2021; Lyon, 2018) อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ในภาคปฏิบัติก่อให้เกิดคำถามสำคัญด้านจริยธรรม กฎหมาย และสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวของประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล, 2565) ในประเทศไทย แม้ว่ารัฐจะเริ่มมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้ในกิจการตำรวจอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงพบว่าการอบกกฎหมายในการควบคุมการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมหรือมีความล่าช้า ส่งผลให้เกิดช่องว่างในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล อีกทั้งยังขาดกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ (รุ่งโรจน์ แก้วแดง, 2565) ความกังวลที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้อยู่ที่เพียงประสิทธิภาพของเทคโนโลยีในการสนับสนุนการทำงานของตำรวจเท่านั้น แต่ยังอยู่ที่ความชอบธรรมของการใช้อำนาจในบริบทแห่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในระดับนานาชาติ แนวโน้มการใช้เทคโนโลยีของตำรวจในหลายประเทศได้นำไปสู่การถกเถียงเกี่ยวกับ “อคติของอัลกอริทึม” (algorithmic bias) และ “การเลือกปฏิบัติบนฐานข้อมูล” (data discrimination) ซึ่งหากไม่มีการออกแบบกรอบกฎหมายและจริยธรรมอย่างรอบด้าน อาจทำให้เทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือของการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากกว่าการปกป้องสาธารณะ (Ferguson, 2017; Zuboff, 2019) จากปัจจัยดังกล่าว สาระถะแห่งบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์ผลกระทบของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อการปฏิบัติงานของตำรวจไทย ศึกษาประเด็นการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในบริบทของการใช้เทคโนโลยีในการกิจตำรวจ และเสนอกรอบกฎหมายและจริยธรรมที่เหมาะสมกับฉากทัศน์ใหม่ของการบังคับใช้กฎหมายในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นให้เกิดดุลยภาพระหว่าง “ประสิทธิภาพของรัฐ” กับ “สิทธิของประชาชน” บนฐานของหลักนิติธรรม

เทคโนโลยีกับตำรวจไทย: ภูมิทัศน์ใหม่

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีไม่เพียงเปลี่ยนแปลงชีวิตประจำวันของประชาชน แต่ยังพลิกโฉมภูมิทัศน์การบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย หน่วยงานตำรวจไทยต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบฐานข้อมูลกลาง C.R.I.M.E.S. (criminal record and information management enterprise systems) ที่รัฐบาลไทยนำมาใช้ทั่วประเทศตั้งแต่ปี 2012 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและความโปร่งใส (Charoen, 2015) อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีนี้ต้องแลกด้วยความท้าทาย ไม่ว่าจะเป็นความซับซ้อนของระบบ ความไม่พร้อมของผู้ใช้ หรือปัญหาข้อมูลซ้ำซ้อน (Charoen, 2015) เทคโนโลยียังเปลี่ยนแปลงการรับมืออาชญากรรมออนไลน์อย่างมีอาจหลีกเลี่ยง (Meephiam, 2021) โดยตำรวจไทยต้องเผชิญปัญหาการฉ้อโกงทางอินเทอร์เน็ตท่ามกลางการเติบโตของผู้ใช้ออนไลน์ แต่ยังคงขาดเครื่องมือและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการรับมือ (Meephiam, 2021) ในระดับสากล นักวิจัยชี้ว่า การใช้เทคโนโลยีในการป้องกันอาชญากรรม เช่น IoT, GPS tracking และ วิดีโอสังเกตการณ์ ล้วนเป็นโอกาสและความท้าทายควบคู่กัน (Ortega et al., 2021) ในอีกมุมมอง

หนึ่ง ระบบตำรวจดิจิทัลต้องสร้างความไว้วางใจต่อสาธารณะผ่านเครื่องมือดิจิทัล เช่น แอปพลิเคชัน ระหว่างตำรวจ-ประชาชน ซึ่งควรออกแบบให้มี accountability และเคารพสิทธิข้อมูลส่วนบุคคล (Elphick et al., 2020) ในสังคมไทยที่เริ่มทบทวนบทบาทของเทคโนโลยีกับสิทธิเสรีภาพ การสร้างดุลยภาพระหว่างความรวดเร็วและความเป็นธรรมจึงสำคัญยิ่ง

เทคโนโลยีกับตำรวจไทย: ภูมิทัศน์ใหม่ (ภาคปฏิบัติ) แม้ว่าเทคโนโลยีจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการกิจของตำรวจไทยในศตวรรษที่ 21 แต่จากมุมมองของผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม ปรากฏว่า “ความทันสมัยของระบบ” กับ “ความพร้อมของคน” ยังมีช่องว่างให้ต้องพัฒนาอีกมาก ระบบสารสนเทศของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เช่น C.R.I.M.E.S., POLIS และ e-Traffic ช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลและการติดตามคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในหลายพื้นที่ เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการยังขาดความรู้ ความมั่นใจ และอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพียงพอในการใช้งานอย่างเต็มประสิทธิภาพ (Charoen, 2015) การเข้าถึงข้อมูลดิจิทัลโดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมออนไลน์ยังเผชิญข้อจำกัดสำคัญ เช่น การต้องขออนุญาตศาลเพื่อดึงข้อมูลจากแพลตฟอร์มต่างประเทศ การทำงานร่วมกับผู้ให้บริการออนไลน์จากต่างประเทศที่ไม่อยู่ภายใต้กฎหมายไทย และการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่รวดเร็วจนเจ้าหน้าที่ตามไม่ทัน ซึ่งทำให้การสืบสวนบางครั้งเกิดความล่าช้า ขณะที่ผู้กระทำความผิดสามารถลบข้อมูลหลบหนี หรือโอนเงินออกนอกประเทศในไม่กี่นาที นอกจากนี้ ความไว้วางใจของประชาชนต่อการใช้เทคโนโลยีโดยตำรวจยังเป็นประเด็นละเอียดอ่อน การติดตั้งกล้องวงจรปิดจำนวนมากในพื้นที่สาธารณะ หรือการใช้ระบบการรู้จำใบหน้า แม้จะสร้างความมั่นคง แต่หากไม่มีการกำกับดูแลที่โปร่งใส ก็อาจกลายเป็นข้อวิจารณ์ด้านสิทธิมนุษยชนได้ เช่นที่องค์กร Human Rights Watch เคยเตือนถึงการใช้เทคโนโลยีเฝ้าระวังในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย (Human Rights Watch, 2019)

อย่างไรก็ตาม ตำรวจผู้ปฏิบัติมิได้ปฏิเสธเทคโนโลยี แต่กลับเรียกร้องให้มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้ควบคู่ไปกับการลงทุนด้านเครื่องมือ เพราะเทคโนโลยีจะไม่มีคุณค่าเลย หากผู้ใช้ไม่สามารถใช้เป็น หรือใช้ผิดหลักกฎหมายและจริยธรรม ฉากทัศน์ที่แท้จริงของตำรวจดิจิทัลในประเทศไทยจึงมิใช่เพียงภาพของเครื่องมือทันสมัย แต่คือภาพของ “เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีทักษะ มีจริยธรรม และได้รับการสนับสนุนจากกฎหมายที่เท่าทันเทคโนโลยี” ซึ่งจะเป็นเสาหลักของการรักษาความยุติธรรมในยุคแห่งข้อมูลข่าวสารอย่างแท้จริง

สิทธิและความเปราะบางของประชาชน

ในโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประชาชนหลายกลุ่มต้องเผชิญความเปราะบาง (vulnerability) ที่มีต้นเหตุจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และนโยบายรัฐ ซึ่งส่งผลกระทบต่อกรอบครองสิทธิขั้นพื้นฐานของตนอย่างลึกซึ้ง (Wisner, 2004) ความเปราะบางถือเป็นภาวะที่บุคคลไม่สามารถตัดสินใจหรือป้องกันตนเองเมื่อเผชิญความเสี่ยงได้ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ [พม.], 2010; Khumsuwan et al., 2012) และมักส่งผลให้สิทธิของพวกเขาถูกบั่น

ทอนโดยไม่รู้ตัว ในบริบทของประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบ (stateless) และชุมชนชนบทต่าง ๆ เผชิญการเลือกปฏิบัติด้านสิทธิพลเมือง โอกาสทางการศึกษา และการเข้าถึงบริการรัฐ โดยเฉพาะเมื่อกฎหมายคุ้มครองสิทธิเหล่านี้ยังไม่ครอบคลุม (Wikipedia, 2025) ความเปราะบางของกลุ่มคนไร้รัฐ (stateless) ยังนำไปสู่ปัญหาการขาดสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น การเข้าถึงระบบสาธารณสุข สถานะทางกฎหมาย และโอกาสทางเศรษฐกิจ (Khumsuwan et al., 2012) ด้านวิชาการต่างประเทศ ได้ให้กรอบแนวคิดวิเคราะห์ความเปราะบางเชิงสังคมว่าประกอบด้วยมิติของ “Exposure” (การเผชิญภาวะเสี่ยง) และ “Susceptibility” (ความอ่อนไหว) ซึ่งมิติเหล่านี้เชื่อมโยงกับลักษณะเฉพาะของบุคคลและชุมชน (Wisner, 2004) การเข้าใจลักษณะดังกล่าวจึงช่วยให้นโยบายสาธารณะตอบสนองต่อกลุ่มเปราะบางอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ดังนั้น การพิจารณาสิทธิของประชาชนในยุคปัจจุบันจึงไม่อาจแยกออกจากบริบทของความเปราะบางได้อย่างเด็ดขาด การสร้างกลไกคุ้มครองสิทธิของประชาชนต้องเริ่มจากการเข้าใจข้อจำกัดจริงของพวกเขาในระบบ และออกแบบนโยบายที่สนับสนุนทั้ง “ความเท่าเทียม” และ “การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม” อันจะนำไปสู่การตอกย้ำหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาถึงความเปราะบางในกลุ่มเฉพาะ: กรณีศึกษาในประเทศไทยนั้น แม้หลักการสิทธิมนุษยชนจะรับรองสิทธิอย่างเท่าเทียมกันแก่ทุกคน แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า กลุ่มประชากรบางกลุ่มเผชิญกับข้อจำกัดเฉพาะที่ทำให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะเปราะบางทางสิทธิอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1) กลุ่มผู้สูงอายุ ถือเป็นหนึ่งในกลุ่มเปราะบางที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วจากโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลง โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.) (2565) ระบุว่าประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ผู้สูงอายุจำนวนมากเผชิญปัญหาเศรษฐกิจ ความเจ็บป่วยเรื้อรัง และการเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างไม่ทั่วถึง การวางแผนนโยบายที่เน้นการดูแลเพียงด้านสุขภาพโดยไม่เชื่อมโยงกับสิทธิพลเมือง เช่น การเข้าถึงความยุติธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือการได้รับการเคารพในศักดิ์ศรี กลับตอกย้ำความเปราะบางทางสังคมมากยิ่งขึ้น (นิรมล กลั่นนุรักษ์, 2565)

2) แรงงานข้ามชาติ โดยเฉพาะกลุ่มที่ไม่มีเอกสารถูกต้องตามกฎหมาย ต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสาธารณะ การศึกษา และสิทธิแรงงาน ทั้งยังมักถูกเลือกปฏิบัติด้วยอคติทางชาติพันธุ์และภาษา งานศึกษาของพูนสุข พูนสุขเจริญ (2563) ชี้ว่า แม้มีนโยบายด้านแรงงานจะมีการเปิดรับแรงงานต่างด้าวในระดับหนึ่ง แต่ในทางปฏิบัติยังมีการละเมิดสิทธิแรงงานและไม่มีระบบคุ้มครองทางกฎหมายที่ชัดเจน

3) กลุ่มคนไร้รัฐ (stateless persons) เป็นกลุ่มที่อยู่ในภาวะเปราะบางที่สุดเนื่องจากขาดสถานะทางกฎหมาย ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะ สิทธิในการเดินทาง และสิทธิทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาของ Khumsuwan et al. (2012) ระบุว่า การไม่มีบัตรประชาชนหรือเอกสารรับรองตัวตน ส่งผลโดยตรงต่อการถูกละเลยจากรัฐและความเสี่ยงต่อการถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน

การพิจารณากรณีศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ความเปราะบางมิใช่ภาวะที่เกิดจากความอ่อนแอส่วนบุคคล แต่เป็นผลจาก “โครงสร้าง” ที่เลือกปฏิบัติ หรือไม่สามารถรองรับความหลากหลายทางสังคมได้อย่างแท้จริง ดังนั้น หากต้องการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในยุคปัจจุบันอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีนโยบายที่เข้าใจกลุ่มเปราะบางอย่างลึกซึ้ง และสร้างกลไกกฎหมายที่สามารถคุ้มครองได้ในทุกมิติของชีวิต

กฎหมายไทย: ท้ายยุคหรือล้าหลัง

ปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญแรงกดดันให้ปรับปรุงกรอบกฎหมายให้ทันสมัยและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี (TDRI, 2023) กฎหมายหลายฉบับยังคงเป็น “ระบบควบคุม” ที่ประชาชนต้องขออนุญาตในแทบทุกด้าน โดยมักนำกฎหมายเดิมมาใช้ซ้ำโดยไม่พิจารณาว่าตรงกับบริบทปัจจุบันหรือไม่ (ปกรณ์ นิลประพันธ์, 2020) ความล้าหลังนี้ไม่เพียงทำให้หลายกฎหมายไม่ประสิทธิภาพในการปฏิบัติ แต่ยังสร้างอุปสรรคต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ (Bangkok Post, 2023) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และ “Law Reform Commission” ได้พยายามผลักดันการปฏิรูปกฎหมายผ่านแนวทางเชิงโครงสร้าง เช่น การนำแนวคิด regulatory guillotine มาใช้เพื่อล้างกฎหมายล้าสมัย (OECD, 2025) และการใช้ sunset clause เพื่อทบทวนความจำเป็นของกฎหมายที่มีอยู่ (Law Reform Committee, 2015) ขณะที่ภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมเองได้เรียกร้องให้กฎหมายมีความทันสมัยและไม่เป็นภาระต่อนวัตกรรม (JSCCIB, 2023) นอกจากนี้ ในวงการวิชาการยังมีการเสนอให้พัฒนานักร่างกฎหมายและการศึกษาในระบบนิติศาสตร์ เพื่อให้สร้างกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น ไม่ใช่ขยายอำนาจรัฐอย่างไร้ความสมดุล จากภาพรวมข้างต้นจึงเห็นได้ว่า “กฎหมายไทย” กำลังอยู่ระหว่างสองขั้ว: ในขณะที่บางกฎหมายยังล้าหลัง แต่ก็มีแนวทางการปฏิรูปที่กำลังดำเนินการอย่างจริงจัง ความท้าทายต่อไปคือการนำแนวปฏิบัติที่เหมาะสมมาใช้ให้เกิดผลจริงในเชิงนโยบายและการบังคับใช้

จากมุมมองของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติ กฎหมายที่ไม่ทันต่อยุคสมัยมิได้เป็นเพียงปัญหาทางนโยบายหรือกระบวนการนิติบัญญัติเท่านั้น หากแต่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติจริง ตำรวจต้องใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบ ป้องกันอาชญากรรม และอำนวยความยุติธรรม แต่หากกฎหมายล้าหลัง ไม่ตอบสนองต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ย่อมทำให้ “เครื่องมือ” ที่มีอยู่ด้อยประสิทธิภาพลงอย่างมีนัยสำคัญ (วิสูตร ประสิทธิ์วัฒนเสรี, 2562) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การใช้กฎหมายอาญาในคดีเทคโนโลยี เช่น การฉ้อโกงออนไลน์และอาชญากรรมไซเบอร์ ที่ยังต้องอาศัยพ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งหลายมาตราล้าสมัย ไม่ทันกับกลวิธีของอาชญากรยุคใหม่ ตำรวจต้องพึ่งพากระบวนการขอหมายศาลเพื่อสืบค้นข้อมูลจากแพลตฟอร์มต่างประเทศที่ไม่มีสำนักงานในไทย ซึ่ง

ล่าช้าและไม่มีอำนาจบังคับใช้โดยตรง ทำให้การป้องกันอาชญากรรมข้ามพรมแดนเกิดความยากลำบาก (ณัฐพล คุปตานนท์, 2564)

ในมิติของกฎหมายจารจรหรือกฎหมายปกครองท้องถิ่น ก็มักเกิดปัญหาในทำนองเดียวกัน เช่น กฎหมายที่กำหนดอัตราโทษปรับต่ำกว่าความเป็นจริง กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมสังคมสมัยใหม่ หรือไม่มีมาตรการทางเทคโนโลยีรองรับ เช่น การบังคับใช้กับรถยนต์ไฟฟ้าหรือการจดทะเบียนดิจิทัล (สว้าง กลิ่นสุคนธ์, 2565) อีกทั้งในเชิงจริยธรรมการบังคับใช้กฎหมาย ตำรวจต้องเผชิญกับ “ความคลุมเครือของกฎหมาย” ที่เปิดช่องให้เกิดการตีความอย่างหลากหลาย หากไม่มีกรอบแนวทางที่ชัดเจน อาจนำไปสู่การบังคับใช้ที่ขัดกับหลักนิติธรรม ซึ่งไม่เพียงส่งผลกระทบต่อประชาชน แต่ยังบั่นทอนศรัทธาในองค์กรตำรวจเองด้วย (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2560) กล่าวโดยสรุป มุมมองจากเจ้าหน้าที่ตำรวจชี้ให้เห็นว่า การปรับปรุงกฎหมายให้ทันยุคมิใช่ความหุรหุทางนโยบาย แต่คือความจำเป็นอย่างเร่งด่วน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมของไทยสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรม และสร้างความไว้วางใจในระยะยาว

ฉากทัศน์ใหม่ของตำรวจไทย

ในบริบทของศตวรรษที่ 21 สถาบันตำรวจในทุกประเทศเผชิญกับความท้าทายที่ลึกซึ้งและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งจากแรงกดดันของอาชญากรรมรูปแบบใหม่ ความคาดหวังของประชาชนต่อความโปร่งใส และการเปลี่ยนแปลงเชิงเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ตำรวจไทยในฐานะกลไกรักษาความสงบเรียบร้อยจึงต้องสร้าง “ฉากทัศน์ใหม่” (new paradigm) ที่ไม่เพียงตอบโจทย์ด้านความมั่นคง แต่ยังต้องสร้าง “ความชอบธรรม” (legitimacy) และ “ความไว้วางใจของประชาชน” (public trust) ในระยะยาว (Bayley, 2006) ฉากทัศน์ใหม่ของตำรวจไทยในปัจจุบันประกอบด้วยอย่างน้อย 3 มิติหลัก ได้แก่ (1) การปรับตัวต่ออาชญากรรมยุคดิจิทัล เช่น อาชญากรรมทางไซเบอร์ การหลอกลวงออนไลน์ และอาชญากรรมข้ามพรมแดน ซึ่งไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการสืบสวนแบบเดิม แต่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีเชิงลึก เช่น AI, Big Data, OSINT และความร่วมมือระหว่างประเทศ (Ortega et al., 2021) (2) การปฏิรูปการบริหารและความสัมพันธ์กับสังคม โดยเน้นความโปร่งใส ความเป็นมืออาชีพ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เช่น การใช้กล้อง Body Cam, แอปพลิเคชันร้องเรียน และการกำกับดูแลแบบพลเรือน (Civilian Oversight) (Elphick et al., 2020) (3) การพัฒนาองค์กรตำรวจให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning police organization) ที่สามารถพัฒนาองค์ความรู้ภายใน ปรับนโยบายตามหลักฐานเชิงประจักษ์ (evidence-based policing) และสนับสนุนการตัดสินใจบนฐานข้อมูล (data-driven decisions) (Lum & Koper, 2017)

นอกจากนี้ การเปลี่ยนผ่านฉากทัศน์ดังกล่าวยังต้องอาศัยภาวะผู้นำของผู้บริหารตำรวจที่เข้าใจความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง และสามารถขับเคลื่อนองค์กรจาก “ระบบอำนาจนิยมแบบตั้งรับ” สู่ “ระบบปกครองแบบเปิดที่ตอบสนองประชาชน” ได้อย่างแท้จริง

(จารุวรรณ ชัยศิริ, 2564) กล่าวโดยสรุป ฉากทัศน์ใหม่ของตำรวจไทยมิได้หมายถึงเพียงการปรับเครื่องมือหรือเทคโนโลยีเท่านั้น หากแต่คือการปรับวิถีคิด ปรับโครงสร้าง ปรับวัฒนธรรมองค์กร และปรับบทบาทความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้พิทักษ์” กับ “ประชาชน” ให้สอดคล้องกับแนวโน้มโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน

ฉากทัศน์ที่ 1: เทคโนโลยี-อำนาจนิยม (Technocratic Authoritarianism) ใช้เทคโนโลยีควบคุมสังคมโดยไร้กลไกตรวจสอบ เป็นหนึ่งในฉากทัศน์ที่เป็นไปได้ของตำรวจไทยในยุคดิจิทัลคือรูปแบบที่เรียกว่า “เทคโนโลยี-อำนาจนิยม” ซึ่งหมายถึงการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการควบคุมสังคมโดยเน้นประสิทธิภาพในการตรวจตรา ติดตาม และบังคับใช้กฎหมาย แต่กลับไม่มีหรือมีน้อยมากในส่วนของการกลไกตรวจสอบ จากภายนอก เช่น การกำกับดูแลโดยประชาชน องค์กรอิสระ หรือระบบตุลาการที่เข้มแข็ง (Zuboff, 2019) ในฉากทัศน์นี้ ตำรวจและรัฐจะมีเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ทรงพลัง เช่น ระบบการรู้จำใบหน้าแบบเรียลไทม์ (real-time facial recognition), กล้องวงจรปิดอัจฉริยะที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลประชาชน, การวิเคราะห์พฤติกรรมผ่านโซเชียลมีเดีย (social media surveillance), และแม้กระทั่งการใช้อัลกอริทึม (algorithm) คาดการณ์อาชญากรรม (predictive policing) (Ferguson, 2017) แม้เทคโนโลยีเหล่านี้จะมีข้อดีในเชิงการป้องกันอาชญากรรม แต่หากไม่มี “ระบบกำกับดูแลภายใน” (internal accountability) และ “กลไกตรวจสอบภายนอก” (external oversight) ที่โปร่งใส ก็จะทำให้เกิด ภาวะเผด็จการแบบไร้ความยินยอม (non-consensual surveillance) ซึ่งละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง โดยเฉพาะสิทธิในความเป็นส่วนตัวและเสรีภาพในการแสดงออก (Elphick et al., 2020) กรณีศึกษาของประเทศจีน ซึ่งใช้ระบบ “Social Credit System” และการตรวจสอบเชิงลึกผ่านกล้องนับล้านตัวในพื้นที่เขตปกครองซินเจียง ถูกนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนระบุว่าเป็นการรวมศูนย์อำนาจที่ไร้ความยุติธรรม โดยอาศัยเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลัก (Liu, 2019) หากไทยดำเนินนโยบายตำรวจในทิศทางคล้ายคลึงกันโดยปราศจากการมีส่วนร่วมจากภาคประชาสังคม ฉากทัศน์ “เทคโนโลยี-อำนาจนิยม” นี้ก็มีแนวโน้มเกิดขึ้นได้ในระยะไม่ไกล ยิ่งไปกว่านั้น การขาดกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การตีความกฎหมายที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีเชิงอำนาจ และการขาดวัฒนธรรมความโปร่งใสภายในองค์กรตำรวจ ล้วนเป็นปัจจัยเร่งที่อาจทำให้ฉากทัศน์นี้เกิดขึ้นจริง (นิรมล กลั่นนุรักษ์, 2565) การป้องกันไม่ให้ฉากทัศน์ดังกล่าวกลายเป็นความจริงจำเป็นต้องอาศัย การถ่วงดุลระหว่างอำนาจรัฐกับสิทธิพลเมือง ผ่านการสร้างกลไกกำกับดูแลที่เป็นอิสระ การบัญญัติกฎหมายที่ทันสมัย และการส่งเสริมจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติทุกระดับ

ฉากทัศน์ที่ 2: ความสมดุลเชิงนิติธรรม (Rule-of-Law Balancing) มีระบบกฎหมายที่ทันสมัย โปร่งใส และเป็นธรรม ซึ่งเป็นฉากทัศน์แห่งความหวังของตำรวจไทยในศตวรรษที่ 21 คือการขับเคลื่อนองค์กรภายใต้ “ความสมดุลเชิงนิติธรรม” (rule-of-law balancing) ซึ่งหมายถึงการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือหลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยที่อำนาจรัฐอยู่ภายใต้กรอบ

ของกฎหมายที่ทันสมัย โปร่งใส และตรวจสอบได้ (Tamanaha, 2004) ในฉาทัศน์นี้ สถาบันตำรวจจะต้องเปลี่ยนผ่านจากแนวทางการบังคับใช้กฎหมายแบบสั่งการจากบนลงล่างไปสู่การทำงานที่เปิดรับหลัก “นิติธรรมประชาธิปไตย” ที่ให้น้ำหนักทั้งกับ “ประสิทธิภาพ” และ “ความชอบธรรม” (Bayley, 2006) โดยเฉพาะการสร้างระบบกฎหมายที่ (1) ทันสมัย: ตอบสนองต่อภัยคุกคามยุคใหม่ เช่น อาชญากรรมไซเบอร์ ความมั่นคงทางข้อมูล และปัญหาเศรษฐกิจใต้ดิน ผ่านกฎหมายที่อิงหลักฐานเชิงประจักษ์ และไม่ล้าหลังทางเทคโนโลยี (2) โปร่งใส: ส่งเสริมกลไกการตรวจสอบภายนอก เช่น คณะกรรมการจริยธรรมตำรวจ การเปิดเผยข้อมูลสาธารณะ และการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินการทำงานของตำรวจ (3) เป็นธรรม: ปฏิบัติต่อทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติ มีแนวทางการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน และยึดหลักอำนาจพึงใช้

ประเทศไทยเริ่มเห็นสัญญาณของความพยายามดังกล่าว เช่น การตรา พ.ร.บ. ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 ซึ่งมีการกำหนดกรอบการประเมินผลการปฏิบัติงานของตำรวจโดยยึดโยงกับ “ประโยชน์สาธารณะ” มากกว่าลำดับขั้น (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ [ตร.], 2565) หรือการปรับปรุง พ.ร.บ. คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่พยายามควบคุมการใช้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่รัฐให้ไม่ละเมิดสิทธิของประชาชน (พรชัย ชื่นสุวรรณ, 2566) ในระดับแนวคิด การพัฒนาสู่ Rule-of-Law Balancing ยังสอดคล้องกับแนวทาง “ตำรวจในฐานะผู้ให้บริการสาธารณะ” (policing as a public service) มากกว่าการเป็น “เครื่องมือของรัฐ” แบบเดิม (Loader & Walker, 2007) แนวคิดนี้ชี้ว่าตำรวจต้องทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อประชาชน ไม่ใช่เพียงปฏิบัติตามคำสั่งเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การสร้างสมดุลเชิงนิติธรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่ใช่หน้าที่ของตำรวจเพียงลำพัง แต่ต้องมีการปฏิรูปร่วมกันระหว่างนิติบัญญัติ ตุลาการ หน่วยงานกำกับ และสังคมพลเมือง เพื่อให้กฎหมายเป็นมากกว่า “ตัวบท” แต่เป็นระบบคุณค่าที่สร้างความมั่นคงและศรัทธาร่วมกันในระยะยาว

ฉาทัศน์ที่ 3: ความเป็นตำรวจดิจิทัลแบบยั่งยืน (sustainable digital policing) เน้นนวัตกรรม จริยธรรม และความไว้วางใจจากสาธารณะ

ในศตวรรษที่ 21 การบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถแยกออกจากเทคโนโลยีอีกต่อไป แต่ความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีในองค์กรตำรวจจะไม่ยั่งยืน หากปราศจากการวางรากฐานด้านจริยธรรม และความไว้วางใจของสาธารณชน ควบคู่ไปกับ นวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความเป็นมนุษย์ (Lum & Koper, 2017) แนวคิด “ตำรวจดิจิทัลแบบยั่งยืน” จึงมิใช่เพียงการใช้เครื่องมือที่ล้ำสมัย แต่คือการออกแบบระบบเทคโนโลยีที่ “โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน” (Meijer & Wessels, 2019) องค์ประกอบของตำรวจดิจิทัลแบบยั่งยืนมี 3 แกนหลัก ได้แก่ (1) นวัตกรรมที่มีมนุษยธรรม การนำเทคโนโลยี เช่น กล้องติดตัวตำรวจ (body-worn cameras), ปัญญาประดิษฐ์ (AI), และการสื่อสารดิจิทัลแบบเปิดมาใช้ ควรตั้งอยู่บนฐานของการลดความเหลื่อมล้ำ ไม่ใช่ขยายช่องว่างทางอำนาจ (Joh, 2016) การออกแบบเทคโนโลยีต้องอิงจากพฤติกรรมและบริบทของประชาชน เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกถูกควบคุมโดยไม่สมควรใจ (2) จริยธรรมและความ

รับผิดชอบ (digital ethics and accountability) ดำรวจต้องยึดหลัก “ความรับผิดชอบต่อข้อมูล” และ “ความโปร่งใสในการตัดสินใจด้วยอัลกอริทึม” เพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติหรือละเมิดสิทธิมนุษยชน (Zuboff, 2019) การสร้างหลักจริยธรรมเฉพาะของตำรวจดิจิทัล เช่น จรรยาบรรณการใช้ AI ในงานสืบสวน ถือเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของความยั่งยืน และ (3) การเสริมสร้างความไว้วางใจจากประชาชน ไม่มีเทคโนโลยีใดจะได้ผล หากประชาชนไม่เชื่อมั่นในเจตนาและความชอบธรรมของผู้ใช้ การสร้างความไว้วางใจจึงต้องมาจาก “ความสม่ำเสมอในการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม” และ “การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนตรวจสอบและเสนอแนะ” (Loader & Mulcahy, 2003) เช่น การรายงานผลการใช้กล้อง Bodycam ต่อสาธารณะ หรือการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบที่มีส่วนร่วมจากประชาชน

นอกจากนี้ การสร้างตำรวจดิจิทัลแบบยั่งยืนยังต้องเชื่อมโยงกับการอบรมเชิงคุณธรรมสำหรับเจ้าหน้าที่ การบูรณาการการศึกษาเทคโนโลยีร่วมกับกฎหมาย และการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีร่วมกับสถาบันการศึกษาในประเทศ ประเทศไทยมีโอกาสสูงที่จะพัฒนาจากทัศนนี้ หากสามารถสร้าง “ระบบนิเวศของตำรวจดิจิทัลที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งจะทำให้ตำรวจไทยสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม พร้อมกับความยุติธรรมที่สังคมเชื่อถือได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิเคราะห์ทั้งสามฉากทัศน์ของตำรวจไทยในยุคดิจิทัล ได้แก่ เทคโนโลยี-อำนาจนิยม, ความสมดุลเชิงนิติธรรม, และตำรวจดิจิทัลแบบยั่งยืน สามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านอย่างเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 จัดทำกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการใช้ AI และข้อมูลของตำรวจในยุคที่ตำรวจมีแนวโน้มใช้งาน ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การรู้จำใบหน้า, และการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) มากขึ้น จำเป็นต้องมี “กฎหมายเฉพาะ” ที่กำหนดขอบเขตการใช้งานเทคโนโลยีเหล่านี้ อย่างชัดเจน โดยควรรวมถึงหลักการสำคัญ เช่น ความยินยอม, การใช้ข้อมูลอย่างจำกัด, ความโปร่งใสของอัลกอริทึม และการตรวจสอบโดยภายนอก (Zuboff, 2019; พรชัย ชื่นสุธรรม, 2566) เพื่อป้องกันมิให้เทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือของการละเมิดสิทธิ หรือขยายอำนาจเกินควรของรัฐ

ประเด็นที่ 2 จัดตั้งคณะกรรมการอิสระด้านจริยธรรมและสิทธิพลเมืองสำหรับตำรวจ โครงสร้างภาคการตรวจสอบที่มีความเป็นกลางเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในกรณีที่เทคโนโลยีอาจถูกใช้ละเมิดสิทธิของประชาชนโดยไม่ตั้งใจ คณะกรรมการอิสระด้านจริยธรรมและสิทธิพลเมือง ควรมีองค์ประกอบจากหลายภาคส่วน ได้แก่ นักกฎหมาย นักสิทธิมนุษยชน ภาคประชาสังคม และผู้แทนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อพิจารณาเรื่องราวเรียน การใช้เทคโนโลยีของตำรวจ และกำหนดแนวปฏิบัติทางจริยธรรมที่ชัดเจน (Loader & Walker, 2007)

ประเด็นที่ 3 บรรจุหลักสิทธิมนุษยชนดิจิทัลไว้ในหลักสูตรตำรวจ การเรียนรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ควรจำกัดอยู่เพียงในหลักการทั่วไป แต่ต้องขยายไปสู่ประเด็นร่วมสมัย เช่น สิทธิใน

ข้อมูลส่วนบุคคล, สิทธิในการไม่ถูกติดตามอย่างไม่เหมาะสม, และสิทธิในการคัดค้านการใช้ AI ในการประมวลผลพฤติกรรม (Joh, 2016) การบรรจุหัวข้อเหล่านี้ไว้ในหลักสูตรตำรวจ จะเป็นการพัฒนาทั้งมุมมอง ทักษะ และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับสังคมดิจิทัลและหลักนิติธรรม

ประเด็นที่ 4 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างตำรวจ นักกฎหมาย และนักวิทยาศาสตร์ ข้อมูล การออกแบบระบบเทคโนโลยีสำหรับการบังคับใช้กฎหมายที่ยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ระหว่างศาสตร์ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ข้อมูล, กฎหมาย, และจริยธรรม (Lum & Koper, 2017) รัฐควรสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างตำรวจ มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัย เพื่อร่วมกันออกแบบนโยบาย เทคโนโลยี และหลักเกณฑ์การใช้งานที่ “ใช้ได้จริง” “เป็นธรรม” และ “สร้างความเชื่อมั่น” ทั้งในองค์กรและสาธารณะ

ข้อเสนอเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อต่อยอดศักยภาพของตำรวจไทยในยุคเทคโนโลยีให้เดินหน้าอย่างมีทิศทาง โดยไม่หลงทางไปสู่ ความเป็นอำนาจนิยมทางดิจิทัล หากแต่สร้าง “ตำรวจแห่งอนาคต” ที่ทำงานด้วย ความรู้ เทคโนโลยี จริยธรรม และความไว้วางใจจากประชาชน อย่างยั่งยืน

บทสรุป

การเปลี่ยนผ่านขององค์กรตำรวจไทยในศตวรรษที่ 21 มิได้เป็นเพียงความจำเป็นทางเทคโนโลยี หากแต่เป็นความจำเป็นทางสังคม วัฒนธรรม และจริยธรรมที่ลึกซึ้งยิ่งกว่า ตำรวจไทยไม่อาจปฏิเสธการใช้เทคโนโลยีได้อีกต่อไป เมื่อภัยคุกคามทางอาชญากรรมมีความซับซ้อน แพร่หลาย และดำรงอยู่ในโลกออนไลน์มากกว่าพื้นที่ทางกายภาพ ทว่าการยอมรับเทคโนโลยีไม่ควรเป็นไปโดยปราศจากเงื่อนไข หากต้องอยู่ภายใต้ กรอบของกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและยึดมั่นในหลักสิทธิเสรีภาพ อย่างแท้จริง ดังนั้น คำกล่าวที่ว่า “กฎหมายที่มีชีวิต” จึงสื่อนัยยะถึงกฎหมายที่ไม่เป็นเพียงตัวบทหลังที่ขัดขวางความก้าวหน้า แต่เป็นระบบกฎหมายที่สามารถปรับตัว ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และคงไว้ซึ่งเจตจำนงแห่งความยุติธรรม (Tamanaha, 2004) เมื่อเทคโนโลยีเดินหน้าอย่างไร้ขีดจำกัด หน้าที่ของนิติรัฐคือต้องควบคุมไม่ให้ “เครื่องมือแห่งอำนาจ” กลายเป็น “เครื่องมือแห่งการครอบงำ” โดยเฉพาะต่อประชาชนผู้ไร้เสียง ในขณะเดียวกัน “จริยธรรมที่มั่นคง” ต้องฝังอยู่ในโครงสร้างและจิตสำนึกของเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ไม่ใช่เพียงหลักสูตรหรือเอกสาร แต่ต้องเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่หล่อหลอมผ่านการอบรมอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลที่ยึดโยงกับความเป็นธรรม และการสร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่เลือก “ทำในสิ่งที่ถูกต้อง แม้ในเวลาที่ไม่มีการเฝ้ามอง” ท้ายที่สุด “ความไว้วางใจที่ยั่งยืน” คือรากฐานสำคัญของฉันทศน์ในอนาคต ความเชื่อมั่นของสังคมต่อสถาบันตำรวจไม่อาจเกิดจากการโฆษณา แต่ต้องเกิดจาก การกระทำจริง ความโปร่งใสที่พิสูจน์ได้ และการมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรม เทคโนโลยีจึงจะไม่ใช่อุปกรณ์ของรัฐ หากแต่เป็น “สะพานเชื่อมระหว่างตำรวจและประชาชน” บนพื้นฐานของนิติธรรมและความยุติธรรมอย่างแท้จริง

ในวันที่โลกหมุนเร็วกว่าเสียงไซเรน และข้อมูลข่าวสารไหลเร็วกว่าล้อรถสายตรวจ ตำรวจไทยจำต้องยืนอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจปฏิเสธได้อีกต่อไป เทคโนโลยีไม่ได้เป็นเพียงสิ่งแวดล้อม แต่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแบบ และบางครั้งยังล้ำลึกยิ่งกว่าอาวุธในมือหรือวิทยุสื่อสารที่เราพกพา เราต่างรู้ว่าเทคโนโลยีสามารถช่วยให้การปฏิบัติงานของตำรวจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเรามองเห็นในสิ่งที่ตามนุษย์อาจมองไม่เห็น ช่วยเราคาดการณ์สิ่งที่ยังไม่เกิด และช่วยให้เราตอบสนองต่อภัยอันตรายได้รวดเร็วขึ้นกว่าเดิม แต่ในอีกด้านหนึ่ง เทคโนโลยีก็อาจกลายเป็นดาบสองคม หากเราใช้มันโดยไม่มี “กฎหมายคอยควบคุม” และ “จริยธรรมคอยกำกับ” ในฐานะตำรวจผู้ปฏิบัติ ผู้เขียนเฝ้ามองโลกเปลี่ยนผ่านจากยุคเอกสารสู่ยุคฐานข้อมูล จากคำให้การด้วยเสียง สู่หลักฐานดิจิทัลที่อ่านได้ด้วยอัลกอริทึม สิ่งที่เห็นชัดคือ เทคโนโลยีอาจทำให้เราทำงานได้ไวขึ้น แต่ไม่ได้ทำให้เราเป็นตำรวจที่ดีขึ้นเสมอไป สิ่งที่ทำให้เรายังเป็น “ผู้พิทักษ์” ได้ในสายตาของประชาชน คือความยุติธรรมที่เรายึดมั่น และความไว้วางใจที่เราสร้างด้วยการกระทำ การออกแบบอนาคตของตำรวจไทย จึงต้องไม่ยึดเพียงเครื่องมือที่ทันสมัย หากต้องสร้าง “พื้นที่” ให้กฎหมายได้มีชีวิต สร้าง “วัฒนธรรม” ที่จริยธรรมจะไม่ถูกละเลยแม้ในยามเร่งด่วน และสร้าง “สะพานใจ” ที่ประชาชนจะไม่มองเราด้วยความหวาดกลัว แต่มองด้วยความเชื่อมั่น หากวันหนึ่งเราสามารถรวมเทคโนโลยี จริยธรรม และความไว้วางใจเข้าด้วยกันในร่างเดียวกันของคำว่า “ตำรวจ” ได้อย่างแท้จริง วันนั้นเราจะได้ไม่เพียงตามทันยุคสมัย แต่จะเป็นส่วนหนึ่งในการนำพาสังคมไทยไปสู่ความมั่นคงทั้งดงามและยั่งยืนในแบบที่ประชาชนสมควรได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ชัยศิริ. (2564). ตำรวจไทยในยุคเปลี่ยนผ่าน: ภาวะผู้นำกับการสร้างองค์กรแห่งความไว้วางใจ. *วารสารนโยบายและการจัดการภาครัฐ*, 13(1), 65–82.
- ณัฐพล คุปตานนท์. (2564). ความท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายไซเบอร์ของตำรวจไทย. *วารสารอาชีวศึกษาและงานตำรวจ*, 10(2), 33–47.
- นิรมล กลั่นนุรักษ์. (2565). ความเปราะบางของผู้สูงอายุไทยในสังคมเปลี่ยนผ่าน. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 28(3), 55–72.
- ปกรณ์ นิลประพันธ์. (2020). *นักร่างกฎหมายกับบทบาทการพัฒนา*. ธนาครแห่งประเทศไทย.
- พรชัย ชื่นสุธรรม. (2566). การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนภายใต้การใช้เทคโนโลยีในงานตำรวจ. *วารสารกฎหมายและการบริหารงานยุติธรรม*, 15(2), 45–60.
- พูนสุข พูนสุขเจริญ. (2563). แรงงานข้ามชาติในประเทศไทย: สิทธิ การเลือกปฏิบัติ และการคุ้มครองทางกฎหมาย. *วารสารสิทธิมนุษยชน*, 8(1), 21–39.
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์. (2560). ความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรม: มุมมองทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์. *วารสารรัฐศาสตร์จุฬาฯ*, 39(1), 21–38.

- รุ่งโรจน์ แก้วแดง. (2565). การคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลภายใต้สังคมข่าวสารและเทคโนโลยีตำรวจ. *วารสารนิติศาสตร์ปริทัศน์*, 12(1), 55–70.
- วิสูตร ประสิทธิ์วัฒนเสรี. (2562). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติของตำรวจไทย. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 11(3), 58–72.
- สว่าง กลิ่นสุคนธ์. (2565). กฎหมายกับการเปลี่ยนผ่านสู่ยานยนต์ไฟฟ้า: ความท้าทายของตำรวจจราจรไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ร่วมสมัย*, 15(1), 40–55.
- สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. (2565). พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล. พ.ศ. 2562. <https://www.pdpa.go.th>
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2010). *Report of Situation of the Vulnerable Group in the year 2011*. กรมประชาสงเคราะห์.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2565). พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565. โรงพิมพ์ตำรวจ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ พ.ศ. 2565. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- Adensamer, D., & Klausner, P. (2021). *Predictive policing in the digital state*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2106.12794>
- Bangkok Post. (2023). *Reforming Thailand: a dual challenge*. Bangkok Post.
- Bayley, D. H. (2006). *Changing the guard: Developing democratic police abroad*. Oxford University Press.
- Charoen, D. (2015). Implementing integrated information systems project for police stations in Thailand. *Journal of Cases on Information Technology*, 17(2), 14–34.
- Elphick, C., Philpot, R., Zhang, M., Stuart, A., Walkington, Z., Frumkin, L., Pike, G., Gardner, K., Lacey, M., Levine, M., Price, B., & Nuseibeh, B. (2020). *Building trust in digital policing: A scoping review of community policing apps*. arXiv.
- Ferguson, A. G. (2017). *The rise of big data policing: Surveillance, race, and the future of law enforcement*. New York University Press.
- Human Rights Watch. (2019). *Thailand: End intrusive surveillance in the deep south*. <https://www.hrw.org/news/2019/03/25/thailand-end-intrusive-surveillance-deep-south>
- Joh, E. E. (2016). The new surveillance discretion: Automated suspicion, big data,

- and policing. *Harvard Law & Policy Review*, 10(1), 15–42.
- Khumsuwan, K., Kittisuksathit, S., & Niyomsilpa, S. (2012). *ASEAN Communities: Challenges and opportunities for vulnerable groups in Thailand*. Institute for Population and Social Research, Mahidol University.
- Law Reform Committee of Thailand. (2015). *Thailand experiences on legal reform*. Office of the Council of State.
- Liu, H. (2019). China's Surveillance State: A Global Model? *Journal of Democracy*, 30(1), 62–76.
- Loader, I., & Mulcahy, A. (2003). *Policing and the condition of England: Memory, politics and culture*. Oxford University Press.
- Loader, I., & Walker, N. (2007). *Civilizing security*. Cambridge University Press.
- Lum, C., & Koper, C. S. (2017). *Evidence-Based Policing: Translating Research into Practice*. Oxford University Press.
- Lyon, D. (2018). *The culture of surveillance: Watching as a way of life*. Polity Press.
- Meephiam, P. (2021). *Challenges in internet fraud investigation and prosecution in Thailand: The perspective of Thai police officers*. [Paper presentation]. APTA.
- Meijer, A., & Wessels, M. (2019). The role of transparency in smart policing: Ethical perspectives on algorithmic surveillance. *International Review of Administrative Sciences*, 85(2), 1–16.
- OECD. (2025). *Regulatory reform in Thailand*. OECD Publishing.
- Ortega, D., Kanjo, E., Amnwar, A., Johnson, S., & Lucy, D. (2021). *The rise of technology in crime prevention: Opportunities, challenges and practitioners perspectives*. arXiv.
- TDRI. (2023). *Reforming Thailand: a dual challenge*. Thailand Development Research Institute (TDRI).
- Tamanaha, B. Z. (2004). *On the rule of law: History, politics, theory*. Cambridge University Press.
- Wisner, B. (2004). *Vulnerability as analysis—mapping something that is not there? In Measuring vulnerability to natural hazards: towards disaster-resilient Societies* (pp. 75–82). United Nations University Press.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.